

Kalving i sør

Tjuvpatting er en sport som alle må prøve og med stor eleganse smyer enkelte seg inn på den ledige spenen. En ekstra mjølkeskvett er verd risikoen for et skikkelig spark i baken om simla oppdager frimodigheten. Bildet er tatt på langt hold med kompakkamera og teleskop. Foto: Olav Strand

I forbindelse med radiomerkeprosjektet i Langfjella tar vi sikte på å kartlegge detaljer i reinens bruk av kalvingsområdene. En interessant og viktig utfordring er å forklare områdevis forskjeller i reinens bruk av kalvingsområdene.

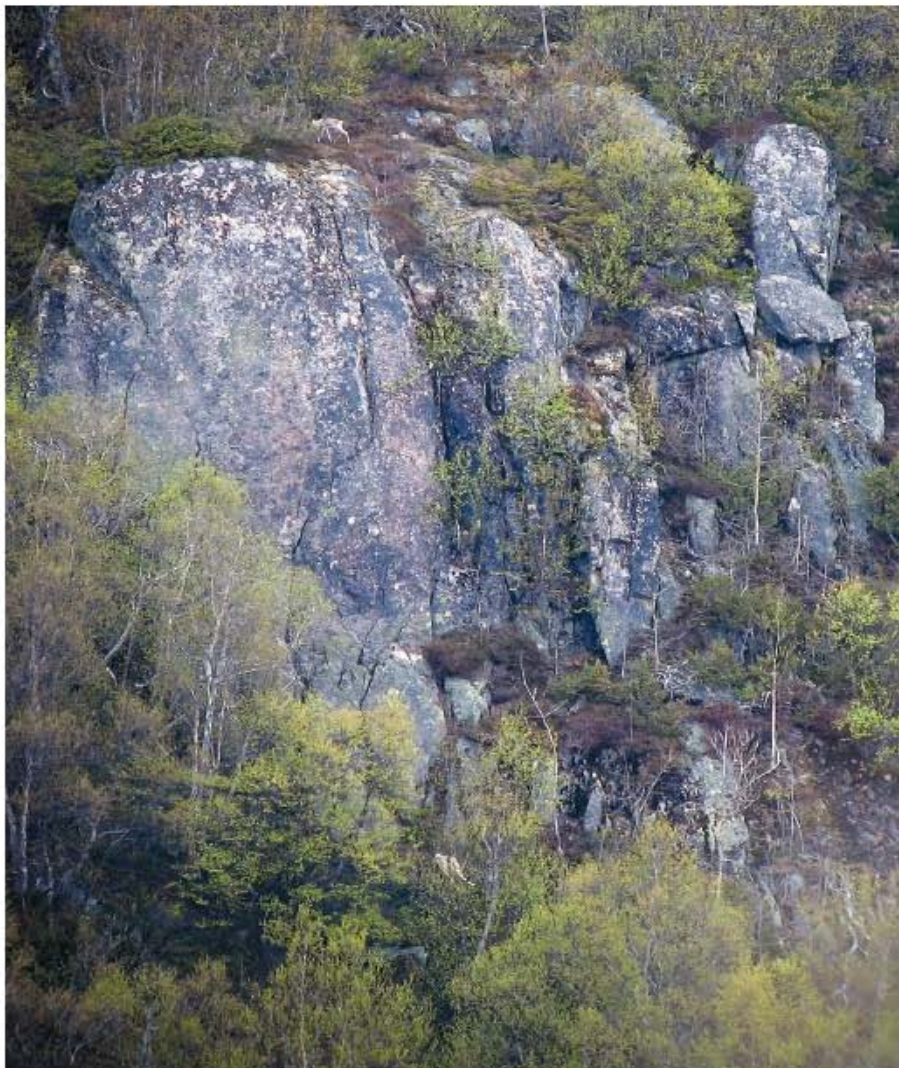
Olav Strand, Norsk institutt for naturforskning (NINA)

På Hardangervidda har vi fulgt reinens bruk av kalvingsområdene siden 1979. I løpet av disse åra har reinen vekslet på å bruke ulike deler av vestvidda som kalvingsland. I siste del av 70-åra og utover på 1980 tallet kalva reinen mye på «heimfjellet» i Eidfjord, mens dyra de seinere åra har brukt områder i Telemark og sist vår helt nede mot Haukeli vest for Songa. Sett over et lengre tidsrom er det allikevel de høglandte områdene rundt Hårteigen som ser ut til å ha vært de mest sentrale kalvingsområdene for villreinen på Hardangervidda. Hovedforklaringen på dette har vært at simlene har tilgang til mye snø her og at dette er en for-

del i forhold til firbente rovdyr. Samtidig har områdene rundt Hårteigen også andre kvaliteter som er viktige for villreinen. De høglandte rabbene rundt Hårteigen har mye vindslitasje og følgelig tidlig framvekst av beite. Det er også kort avstand til de sørvendte hellingene i Veigdalen der simlene har muligheter for å finne grønne beiter. I Setesdalsheiene er det de sørvendte og bratte dalgangene på østsida av området som regnes for å være de viktigste kalvingsområdene. Mens simlene på Hardangervidda i hovedsak søker vestover for å finne kalvingsområder, så søker altså simlene i Setesdal Vesthei østover for kalving.

Setesdal Vesthei Ryfylkeheiene våren 2006

Liene som reinen bruker under kalvinga i vestheia, er mer eller mindre stupbratte og vanskelige å ta seg fram i, både for de på to og fire bein. Men den tidlige groen som finnes her er viktig for simlene som har det største næringsbehovet på denne tida av året. Kalvene skal i løpet av noen hektiske sommeruker vokse fra en fødselsvekt på 4–6 kilo til en høstvekt på 30–35 kilo. Behovet som simlene har for å finne rike beiter, må også ses i forhold til beitetilgangen de har om vinteren. Setesdal Ryfylke har naturlig svært lite vinterbeiter og år om annet svært vanskel-

Simla som ligger under stupet, har glidd på det glatte underlaget og stuft utfor en bratt skrent. Kalven som står oppe på stupet, har gjentatte ganger søkt mot andre dyr, men like mange ganger har den på utrolig vis funnet tilbake til stedet hvor simla datt utfor. Foto: Olav Strand

ge snø- og isingsforhold. Forvaltningen har tatt hensyn til dette og forvaltningsmålet (antall dyr på vinterbeite) er beskjedne 0,3 rein/km² mot ca 1 rein/km² i de andre villreinstammene. Den tidlige groen og de gode beiteforholda som simlene finner under kalvinga på vestheia, er kanskje derfor svært viktige nettopp her.

I tillegg til å by dyra gode beiter så kan også de skogkledde liene i vestheia gi en viss beskyttelse mot kongeørna. Et av måla med forskningsarbeidet i Langfjella er å studere forholdet mellom kongeørn og villrein. I løpet av årets kalvingssesong har vi funnet tre kalver som er tatt av kongeørn, men totalt sett har vi registrert mindre ørneaktivitet enn forventet.

En av grunnene til det kan være at kongeørnparet som holder til i området som ble undersøkt sist vår, ikke hekket og at ørnene ville vært mer aktive dersom de hadde et par sultne unger på reiret.

Ei mektig opplevelse

Kalvingsperioden i vårfjellet er ei mektig opplevelse og reinens evne til å mestre sine omgivelser slutter aldri å forundre meg. Mens det fortsatt er vinter i fjellet, forlater kalven varmen i mors liv og møter livets harde realiteter på ei snøfönn. Allerede etter en time er kalven på beina og er i løpet av et par døgn klar til å følge mora tilbake til fostringsflokkene. Ved fødsel har kalvene en utprega

Reinskav som er tatt av kongeørn. Med unntak av frafallet i kalvinga er det stort sett jakta og jegerne som bestemmer over liv og død i villreinfjellet. En viktig problemstilling i prosjektet er om naturen tar de små og om vi som jegere tar de store og levedyktige. Foto: Olav Strand

kamouflasjefarge og de er nesten umulige å oppdage mot det visna graset og lyngen på rabbene. Dette er evolusjonens svar på trusselen fra de som er på leiting etter mat. Med medfødte instinkter og sterk vilje til liv møter kalvene disse utfordringene og allerede etter noen få dager går kalvedansen over snøfönnene. På stive bein og med halestussen rett til værs fyker våryre kalver omkring mens bekymra simler prøver å holde en viss kustus i viraken. Tjuvpatting er en sport som alle må prøve, og med stor eleganse smyer enkelte seg inn på den ledige spenen. En ekstra mjølkeskvett er verd risikoen for et skikkelig spark i baken om simla oppdager frimodigheten.

Mens leiken går oppunder nuten blir vi vitne til et drama lengre nede i lia. Ei simle har glidd på det glatte underlaget og har stuft utfor en bratt skrent. Simla har vært død en tid og ravnene har startet på sin oppgave. Gjentatte ganger ser vi at kalven søker inn til andre dyr, men like mange ganger ser vi at den på utrolig vis finner tilbake til stedet hvor simla datt utfor. Slik er vel livet, brutalt på sitt vis og det er ikke alle forunt å få en god start. Sjansene for at denne kalven skal overleve er svært små og mest sannsynlig vil den bukke under for sult eller rovdyr i løpet av kort tid.

Flybilde med observasjoner av de GPS- merka dyra (hver simle er gitt unik fargekode). Legg merke til at det er langt flere GPS- observasjoner i de grønne og dels skogkledde områdene. I disse sørvendte og stupbratte liene finner simlene verdifullt beite. GPS-kart: Olav Strand

Anti-evolusjon?

Frafallet blant kalvene kan være stort i løpet av de første leveukene. Små og svaktfødte kalver er de som bukker under først om uværet setter inn,

likeledes er det de svakeste simlene som først mister kalven. Brutalt, men samtidig er det dette utvalget blant de svakeste som har gjort at reinen er tilpasset til sine omgivelser. I våre

Med medfødte instinkter og sterk vilje til liv møter kalvene utfordringene i vår fjellet og allerede etter noen få dager går kalvedansen over snøfjonnene. På stive bein og med halestussen rett til værs fyker våre kalver omkring mens bekymra simler prøver å holde en viss kustus i viraken. Bildet er tatt på langt hold med kompaktkamera og teleskop. Foto: Olav Strand

områder lever reinen stort sett uten kontakt med rovdyr. Med unntak av frafallet i kalvinga er det derfor stort sett jakta og jegerne som bestemmer over liv og død i villreinfjellet. En svært interessant problemstilling er derfor i hvilken grad de skutte dyra er forskjellige fra de som dør av naturlige årsaker. Tar naturen de små, mens vi som jegere i hovedsak tar de store og flotte? Dersom det er slik – driver vi da med en form for anti-evolusjon slik at vi endrer egenskaper som naturen har gitt reinen? Dette er store og viktige problemstillinger som det bør settes fokus på.

Et viktig ledd i forskningsarbeidet er derfor å finne svar på hvilke simler som får kalv, hvilke kalver som overlever og om reproduksjonsevnen følger egenskaper ved simlene som for eksempel alder, kroppsstørrelse eller gevir. Ved hjelp av teleskopobservasjoner på lang avstand har vi i løpet av ei uke kunnet fastslå at 9 av 12 radiomerka simler har kalv i år. To av simlene har mista kalven (uvisst av hvilken grunn) og den siste simla har vi ikke lyktes med å finne. Snart er fostringsflokkene samlet for en ny sommer lenger vest der snøen ligger meterdyp i mai. Men til neste år er de tilbake i disse liene for å gi en ny generasjon en best mulig start på livet.

Villreinkart skal oppdateres

All tilgjengelig informasjon om villreinen i Rondane-Sølnkletten, Hardangervidda og Setesdalsheiene skal sammenstilles og oppdateres. DN har oppnevnt prosjektgrupper for hvert område, og arbeidet ledes av Norsk Villreinsenter. De første møtene er holdt, og arbeidet skal være ferdig innen første mai i år. Se for øvrig artikkel side 72.